

Nuri Yıldırım

1969 yılında Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesinden mezun olmasının ardından aynı fakültede asistan olarak göreve başlamış, 1978 yılında doçent olmuştur. 1973-1975 yılları arasında UNDP bursu ile University of California (Berkeley), 1979-1981 arasında Türkiye-SSCB Kültürel İşbirliği Programı'ndan yararlanarak Moskova Devlet Üniversitesi (MGU) İktisat Bölümünde misafir öğretim üyesi olarak bulunmuştur. 12 Eylül döneminde (1983) üniversitedeki görevinden ayrılmak zorunda bırakılan Nuri Yıldırım, 1989-2000 yılları arasında çeşitli Türk banka ve firmalarını temsilen Moskova'da görev yapmış, bu sayede Rus dili ve kültürünü öğrenme fırsatı bulmuştur. 2000 yılında öğretim üyeliğine dönerek Yıldız Teknik Üniversitesi (İTBF) İktisat Bölümünde çalışmaya başlamıştır. 2007 yılında profesör unvanını almış, 2010 yılında bu üniversiteden emekli olmuştur. İktisat alanındaki kitap ve makaleleri dışında Rus edebiyatı üzerine çalışmaları ve Rusçadan Türkçeye edebiyat çevirileri bulunmaktadır.

Yıldırım'ın Yordam Edebiyat'tan çıkan çevirileri şunlardır: Dostoyevski'den *Yeraltından Notlar* (Eylül 2018); Lermontov'dan *Zamanımızın Kahramanı* (Kasım 2019); Çehov'dan *Seçme Öyküler-3: Uzun Hikâyeler, Seçme Öyküler-4: Kısa Hikâyeler* (Nisan 2019), *Aşk Üzerine* (Hasan Âli Ediz ile birlikte), *Düello, Hayatım & Bir Taşralının Hikâyesi, Step ve Üç Yıl* (Ekim 2020); Gogol'den *Ölü Canlar* (Mart 2020) ve *Palto* (Eylül 2020); Gonçarov'dan *Oblomov* (Mart 2020); Aleksandr Herzen'den *Geçmişim ve Düşüncelerim* (cilt 1, Nisan 2024).

Nuri Yıldırım'ın, Rusçadan yaptığı *Yalyar* çevirisi ilk kez yayımlanmaktadır.

Eserin orijinal adı:

Obriv

Çeviride esas alınan kopya:

İ. A. Gonçarov, *Toplu Eserler* (Rusça),
20 cilt, "Obriv", 7. cilt, Nauka, 2004, s. 5-772.

İVAN ALEKSANDROVIÇ
GONÇAROV

YALİYAR

ROMAN

TÜRKÇESİ
NURİ YILDIRIM

İKİNCİ CİLT

*yordam
edebiyat*

Yordam Edebiyat: 139 • Yalıyar - II • İvan Aleksandroviç Gonçarov
ISBN 978-605-172-705-9 - ISBN 978-605-172-703-5 (Tk) • *Türkçesi*: Nuri Yıldırım
Düzeltilme: Safa Enis Sağlık • *Kapak ve İç Tasarım*: Savaş Çekiç • *Sayfa Düzeni*: Gönül Göner
Birinci Basım: Ekim 2024
© Yordam Kitap, 2024

Yordam Kitap Basın ve Yayın Tic. Ltd. Şti. (Sertifika No: 44790)
Çatalçeşme Sokağı Gendaş Han No: 19 Kat: 3 34110 Cağaloğlu - İstanbul
Tel: 0212 528 19 10 • W: www.yordamkitap.com • E: info@yordamkitap.com
www.facebook.com/YordamEdebiyat • www.twitter.com/YordamEdebiyat
www.instagram.com/yordamkitap

Baskı: Pasifik Ofset (Sertifika No: 44451)
Cihangir Mah. Güvercin Cad. No: 3/1
Baha İş Merkezi A Blok Kat: 2
34310 Haramidere / İstanbul
Tel: 0212 412 17 77

YALIYAR

ROMAN

İÇİNDEKİLER

14 BASAMAKLI ÇARLIK BAREM TABLOSU (1724-1917)	9
SÖZLÜKÇE	11
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	15
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	216
BEŞİNCİ BÖLÜM	349

14 BASAMAKLI ÇARLIK BAREM TABLOSU (1724-1917)

Derece	Sivil İdare		Askeri İdare
	Sivil Unvan	Görev	
I	1. sınıf asil gizli danışman (Действительный тайный советник I-го класса)	Şansölye (başbakan, devlet sekreteri) – Канцлер (Штатс-секретарь)	Feldmareşal, deniz kuvvetleri komutanı
II	Asil gizli danışman (Действительный тайный советник)	Başbakan yardımcısı, senato yöneticileri, bazı bakanlar	Orgeneral
III	Gizli danışman ¹ (Тайный советник)	Müsteşar, bakan yardımcısı, senatör, büyükelçi vb.	Tümgeneral
IV	Asil mülki müşavir (Действительный статский советник)	Genel müdür, vali, belediye başkanı vb.	Tuğgeneral
V	Mülki müşavir (Статский советник)	Genel müdür yardımcısı, vali yardımcısı vb.	“Brigador” (Albayla tuğgeneral arası bir rütbe)
VI	Kurul/heyet danışmanı (Коллежский советник)	Orta düzey yönetici, şube müdürü vb.	Albay
VII	Saray danışmanı (Надворный советник)	Alt düzey yönetici, masa şefi, bölüm şefi vb.	Yarbay
VIII	Kurul/heyet eksperisi (Коллежский асессор)	Büro amiri, şef, denetçi	Binbaşı
IX	Unvan danışmanı (Титулярный советник)	Küçük memur	Yüzbaşı
X	Kurul/heyet sekreteri (Коллежский секретарь)	Evrak memuru, sekreter	Teğmen
XI	Deniz kuvvetleri sekreteri (Корабельный секретарь)	Gemide tedarik işlerinden sorumlu memur (1764-1834)	
XII	Vilayet sekreteri (Губернский секретарь)	Vilayetin yazı işleri dairelerinde küçük memur	Asteğmen
XIII	Sekreter, kayıt ve arşiv memurları (Кабинетский регистратор, Провинциальный секретарь, Сенатский регистратор)	Senatoda, kilise örgütünde, taşra örgütlerinde ve yönetici ofislerinde sekreter, kayıt ve arşiv memuru	“Podporuçik”, piyade en düşük subay rütbesi
XIV	Kurul/heyet kayıt ve arşiv memuru (Коллежский регистратор)	Baremin en düşük derecesi, kâtip	“Kornet”, süvaride en düşük subay rütbesi

1 Üstten ilk üç basamağı oluşturan “gizli danışman” (*тайный советник*) unvanları saray nezdinde tam güvene sahip, gizli görevler de üstlenebilen, koruma kalkana altında çalışan en üst düzey devlet görevlilerine verilen unvanlardır.

SÖZLÜKÇE

Armyak (Tr., Tatarca): Köylü kadınların giydiği, yün kumaş ya da çuhadan dikilen, uzun etekli, kaftana benzer bir dış giysi. Tatar, Kırgız, Moğol kadınları giyerdi; sözcük Tatarca kökenlidir.

Babuška: Büyükanne, nine.

Barin/Barinya: Çarlık Rusya'sında imtiyazlı sınıfa (soylular, toprak sahipleri, üst düzey bürokratlar vb.) mensup olanlara hitap şekli; bey, beyefendi, hanımefendi. Eski *boyarin* (*boyar*) sözcüğünden gelmektedir.

Batyuşka: 1. (Eski dilde) “Baba, babalık, eski toprak” gibi saygı, sevecenlik ve samimiyet ifade eden hitap şekli. 2. Din adamlarına hitap şekli.

Beryoza: Türkçede akağaç, huş ağacı, ak kayın gibi adlarla anılsa da, kayın türü, beyaz gövdeli, düz ve uzun bir ağaç olan beryozanın dilimizde tam karşılığı yoktur. Rusya coğrafyasının önemli sembollerinden biridir.

Bogatr (Tatarca/Türkçe): Bahadır, yiğit, destan kahramanı, cengâver.

Burlak: Tekneleri akıntıya karşı kıyıdan halatlarla çeken halatçı; yedekçi. Rus edebiyatında, resminde ve müziğinde önemli bir yeri vardır.

Çepçik (ya da “çepets”): Kadın ve çocukların gece uyurken ya da ev içinde giydikleri, saçı tümüyle içine alan, çevresi büzgülü, çene altından bağlanan, hafif kumaştan dikilmiş başlık.

Daça: Ailelerin yazlarını geçirdikleri şehir dışındaki müstakil, bahçeli ev, yazlık köşk, yazlık.

Domovoy: Evin iyi cini. Slav folklorunda her evde, o eve özgü zararsız, iyi huylu bir cinin yaşadığına inanılır. Çoğunlukla ahırda yaşar.

Eski inanç (Starovera): Çar I. Aleksey döneminde (1645-76) gerçekleştirilen dini reformlar sırasında halk eski inancı sürdürenler ve yeniyi kabul edenler olarak ikiye bölündü. “Raskol” (büyük bölünme) adını alan bu süreçte yasa dışı duruma düşen eski inanç taraftarları büyük eziyetlere maruz bırakıldılar ve sonraki yüzyıllarda Volga ve Kafkasya bölgelerine sürüldüler.

Gospodin/Gospoja: Beyefendi, bey; hanımefendi, hanım.

İzba: Rus köy evi, izbe.

Jimnazyum: Çarlık Rusya'sında varlıklı ailelerin erkek çocuklarını gönderdikleri, Latince, Yunanca eğitimine özel bir önemin verilen orta eğitim kurumunu, lise. Rusya'da ilk jimnazyum 1726 yılında Petersburg'da açıldı, 1804 yılından itibaren bütün vilayetlere yayıldı.

Knyaz: Prens.

Leşiy (ya da "lesovik", "leşak"): Doğu Slav mitolojisinde ormanda yaşadığına inanılan, insanlara düşman kötü ruh, orman devi ya da orman cinini.

Mantilla: İspanya ve Latin Amerika'da kadınların özellikle ayinlerde yaygın olarak kullandıkları, başı ve omuzları örten, şala benzer, ipek ya da dantel örtü.

Matuşka: "Ana" (Ru., *mat*) sözcüğünden türeme. "Anacığım", "valide hanım" anlamında bir hitap şekli.

Mujik: Serf statüsündeki Rus köylüsü.

Peç: Rus fırını, ocağı. Üzerindeki geniş düz alanda kışın oturulur ve yatılır. Rus köy evi *izba*'nın ayrılmaz bir parçasıdır.

Pirog (çoğulu "pirojki"): Mayalı hamurdan, yarım ay şeklinde fırında ya da yağda pişirilen, içine et, balık ya da lahana konulan geleneksel Rus böreği.

At arabaları

Briçka: Dört tekerlekli, üstü deri, içi kumaş kaplamalı hafif araba.

Drojki: Dört tekerlekli, yaylı, hız yapmaya elverişli hafif at arabası.

Kibitka: Üstü kapalı ilkel yol arabası.

Kolyaska/Kaleska: Dört tekerlekli, yaylı, üstü açılabilen çift atlı araba.

Lineyka: Her iki yanda uzunlamasına oturma sıraları bulunan, çok kişilik üstü açık araba.

Şaraban: Oturma sıralarının karşılıklı olarak yerleştirildiği, dört tekerlekli gezi arabası.

Telega/Telejka: Yük taşımakta kullanılan dört tekerlekli köylü arabası.

Ölçü birimleri

Arşın: 71,1 cm (uzunluk ölçüsü)

Desyatina/Desyatin: 1,09 ha (alan ölçüsü)

Funt: 409,5 g (ağırlık ölçüsü, Rus libresi)

Lot: 12,79 g (ağırlık ölçüsü)

Pud: 16,38 kg (ağırlık ölçüsü)

Sajen: 2,13 m (uzunluk ölçüsü)

Versta/Verst: 1,06 km (uzaklık ölçüsü)

Verşok: 4,45 cm (uzunluk ölçüsü)

Zolotnik: 4,26 g (ağırlık ölçüsü)

Yiyecek-içecek adları

Blin/blini (çoğulu “blink”): Süt ve yumurta katılmış cıvık hamurdan tavada pişirilerek yapılan küçük, yuvarlak, yassı hamur işi, krep. Maslenitsa yortusunda her evde blini pişerdi.

Bulka (çoğulu “bulki”): Kaliteli beyaz buğday unundan pişirilen ekme, francala.

Kalaç: Beyaz buğday unundan pişirilen, asma kilit şeklindeki çörek (Rusçaya Tartardan geçmiştir).

Kaşa: Yulaf, karabuğday, darı ya da pirincin su veya sütle kaynatılması suretiyle pişirilen, çok yaygın olarak tüketilen geleneksel Rus lapası.

Kvas: Siyah çavdar ekmeği ya da çavdar ununa malt eklenerek üretilen, %1-2 oranında alkol içeren geleneksel Slav içeceği. “Kvas”tan söz eden kayıtlar 1056 yılına kadar geri gitmektedir.

Pryanik: Baharat ve bal katılarak pişirilen bisküvi ya da kek biçiminde bir hamur işi.

Smetana: Ruslara özgü, çok yaygın tüketilen bir süt ürünü, bir çeşit krema.

Şçi: Lahana, mantar, havuç, soğan gibi sebzelere iri et (bazen balık) parçaları eklenerek pişirilen geleneksel Rus çorbası.

Romanda geçen yortular, ayinler

Büyük oruç: Paskalya’dan yedi hafta önce başlayan, etli sütlü yiyeceklerin yasaklandığı en uzun oruç.

Epifani yortusu: Hz. İsa’nın vaftiz günü, sudan haç çıkarma bayramı, 6 (yeni takvimde 19) Ocak.

Gece ayini (Vsenoşçnaya): Ortodoks kilisesinde, yortular arifesinde ve cumartesi pazara bağlayan geceleri düzenlenen ayin.

Maslenitsa yortusu (blini bayramı): Paskalya’dan yedi hafta önce, büyük orucun arifesinde kutlanan, kışın sona erişini, baharın gelişini temsil eden dini bayram, apakurya. Bayram, *blini* denilen hamur işi ile karşılandığı için “blini bayramı” olarak da adlandırılır.

Uspenski orucu: 1-14 (yeni takvimde 14-27) Ağustos arası tutulur, Meryem Ana’nın ölümüne ithaf edilmiştir.

ОБРЫВЪ

РОМАНЪ

ВЪ ПЯТИ ЧАСТЯХЪ

ИВАНА ГОНЧАРОВА

ТОМЪ ПЕРВЫЙ

САНКТПЕТЕРБУРГЪ

ПЕЧАТАНО ВЪ ТИПОГРАФИИ МОСКВАГО МИНИСТЕРСТВА,
ВЪ ГЛАВНОМЪ АЛМЕРЗАЛСКОМЪ
1870

*1870 yılında iki cilt halinde yayımlanan Obriv (Yalıyar) romanının
birinci cildine ait kapak görseli*

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

I

Rayski kendini en yeni fikirlerin adamı, başka bir deyişle öncü genç kuşaktan biri saymazdı, fakat geri fikirli bir insan olarak da görmezdi asla. İlerlemeye, gelişmeye inanır, hatta bunun “kaplum-bağa hızı” ile olmasına kızar, öte yandan kendini bütünüyle şu ya da bu on yılın yeni yeni ortaya çıkan eğilimlerinden herhangi birinin içine oturtmak için acele etmediğini açık yüreklilikle dile getirirdi. Bu moda eğilimler, hırslı gençliğin üzerine atladığı, belli belirsiz bir şekilde henüz doğmaya başlayan *quasi*¹ yeni fikirlere, az ya da çok parlak, zekice hipotezlere bel bağlayarak, tarihten bize miras kalan, bilimle ve ondan daha çok da kişisel yaşam deneyimleriyle elde edilmiş kanaat ve düşünceleri, gözlemleri, bilgileri kolayca, değerbilmez bir tavırla inkâr ediyorlardı.

Kendisi için artık acele etmeme, bekleyip görme, ihtiyatlı davranma zamanının geldiğini söylerken yaşına gönderme yapıyordu Rayski; fantezinin peşinden sürüklenmediği zamanlar sabırla çağa ayak uydurabiliyordu. Genel ilerleme, fikirlerin gelişimi, bilimin başarıları gibi konular ilgisini çekiyordu, fakat *pas de geants*² atmıyor, mümkün olan her türlü spekülasyonu vaat eden ve çoğu kez de uygulanması imkânsız sınamalar öneren yeni inanca bağlanmak için acele etmiyor, ortaya çıkacak sonuçları bekliyordu.

Sanatta cesur adımları selamlıyor, hayatı değiştiren, fakat onu parçalayıp dağıtmayan yeni buluş ve keşifleri alkışlıyor, hayatın

1 (Lat.) Yarı, benzer, sözde.

2 (Fr.) Dev adımlar.

yeni taleplerinin zor kullanmadan, doğal biçimde doğuşunu tıpkı taze yeşillikleriyle gelen ilkbaharı kutladığı gibi kutluyordu. Giden düzeni, ömrünü tamamlayan ilkeleri kısır, nankör bir düşmanlıkla uğurlamıyor, onların tarihsel olarak kaçınılmazlıklarına ve “taze bahar yeşilliği” ile olan –yeşil ne kadar yeni ve parlak olursa olsun– yadsınamaz, ardışık bağlantılarına inanıyordu.

Bundan dolayı hararetili tartışmalarda uzlaşmaz, inatçı eski düzenin kampına, toprak sahiplerinin zorbalıklarına, keyfi hareketlerine, açgözlülüklerine bombalar fırlatıyor, insanların yüreklerinde insan arıyor, insancılık üzerine vaaz veriyor, açıklamalarda bulunuyordu. Babuşkanın eski, ezberlenmiş kurallarının altında bir sağduyunun ve dünyevi bilgeliğin gizlendiğini, kesinlikle yeni bir hayatı başlatacak kaynağın tohumlarının orada saklı olduğunu –ama bu tohumların üstünün geçmişin ucube biçimleriyle, fazlalık ve urlarıyla örtüldüğünü– görerek onunla tartışmalarında uysal ve hoşgörülü olmaya dikkat ediyordu.

Rayski, Vera’da cüretkâr bir akıl, ruh özgürlüğü, yeni bir şeylere susamışlık keşfederek önce şaşırmış, sonra güzelliğinin çifte, hem dış hem iç ihtişamı karşısında gözleri kamaşmış ve nihayet onun “bilgelik”ten feragat etmesiyle bir ölçüde ürkmüştü.

“Ben akıllı bir genç kız değilim,” demiş ve omuz silkmişti Vera.

“Tuhaf, anlaşılmaz bir kız!” diye karar vermişti Rayski ve bunun üzerinde düşünmeye başlamıştı.

Evet, Marfenka gibi açık yürekli, saf bir çocuk değildi o, bir “küçük hanım” da değildi! Evleninceye dek bir kızın kafa yapısına, ahlakına, eğitimine ve her bakımdan yetiştirilmesine böylesine uzun süre uğraşarak verilmeye çalışılan bu köhnemiş, yapay kalıp onu sıkıyor ve rahatsız ediyordu. Bu kalıbın herkesçe bilinen sahte, yalın niteliğini hissederek ondan uzaklaşıyor, gerçeğe ulaşmaya çalışıyordu. Rayski’nin Nataşa’da, Belovodova’da beyhude yere aradığı pek çok şey Vera’da mevcuttu: ruh, yürek gücü, özgün yaratılış, kendine has bir zekâ ve karakter... Hem kendi hayatına hem de birçok başka hayata rehberlik eden, kaderin onu sürüklediği her yeri boydan boya aydınlatan, ısıtan, bağımsız, gerçek bir kadına vücut veren bütün güçler toplanmıştı onda! Şimdilik daha çocuk sayılırdı,

ama Titanların gücüne sahipti; yalnızca bu gücün gelişimini doğru bir şekilde sürdürmesi ve akıllıca yönlendirilmesi gerekiyordu.

Rayski aradığı şeyi bulması için bütün gücüyle ona yardım etmeyi, bilgisinin, deneyiminin, gözlemlerinin tohumlarını böylesine elverişli ve zengin bir toprağa serpmeyi isterdi. Bu bir serap değildi, insanileşmenin bir zaferi, hepimizin katılmaya çağrıldığımız bir görevdi ve bu olmadan hiçbir ilerleme mümkün değildi. Ne var ki çok büyük engeller çıkmıştı karşısına! Bir kere Vera onu yanına yaklaştırmıyor, saklanıyor, kendi kişisel haklarına sığınıyor, genç kız odasının duvarları gerisine çekiliyordu, kısacası onu istemiyordu. Ayrıca, genel olarak durumundan da memnun değildi Vera ve bunu kökten değiştirmeyi çok arzuluyordu; giderek Rayski'den kopuyordu, anlaşılabilir başka bir havaya, başka bir gıdaya, başka insanlara ihtiyacı vardı. Peki ona bu yeni havayı, gıdayı kim verecekti? Neredeydi o insanlar?

Akrabası olduğu için Vera'ya yakın kişi Rayski idi, tesadüfen de olsa, akraba ilişkisi gereği de olsa Vera için bu otoriter kişi Rayski olabilirdi ve olmalıydı da! Zaten babuşka da mektubunda bu görevi ona verdiğini yazmıştı. Vera akıllıydı, ama Rayski daha deneyimliydi ve hayatı tanıyordu. Onu kaba saba hatalar yapmaması için uyarabilir, yalanla gerçeği ayırt etmesini ona öğretebilirdi. Hem bir düşünce adamı, hem bir sanatçı olarak elinden geleni yapar, özgürlüğe susamış bu genç kıza ihtiyacı olan gıdayı verebilir, iyilik ve gerçek kavramlarını öğretebilir ve bir sanatçı olarak ondaki iç güzelliği gün ışığına çıkarabilirdi. Vera'nın yazgısını, gelecekteki yolunu, hayattaki ereğini sezinleyebilirdi ve... ve... bu ereği birlikte hayata geçirebilirlerdi... İşte istediği hep buydu: "birlikte!" Bu arzuyu içinden bir türlü söküp atamıyor, dolayısıyla da içten, mutlak bir özveriyle davranamıyordu. İkinci engel de işte buydu!

Üçüncü engelse en büyük olanıydı, gerçi henüz sisle kaplıydı bu konu, tahmine dayanıyordu, ama göz önüne almaya başlamıştı bu olasılığı Rayski. Şimdilik bir şüpheden, kendisinden daha erken davranan birisinin varlığı şüphesinden ibaretti bu. Vera yazgısının dizginlerini güvenip birine teslim etmiş ve hayattaki ereğini her kimse onunla "birlikte" gerçekleştirmeye karar vermiş olabilirdi.

“İşte en kötüsü bu olur, iğrenç!” diye söyleniyor ve hatta, bu üçüncü engel zannının, “rakip” şüphesinin açıklığa kavuşmasını ve doğrulanmasını beklemeden, Vera ile dost olmaya çalışmaktan vazgeçerek iz bırakmadan buradan kaçıp gitmeyi bile düşünüyordu.

Başka birinin, örneğin Vikentyev’in aldatılmış olması bağışlanabilirdi, ama Rayski gibi deneyimlerle yoğrulmuş biri, bütün o aşk düşlerinin, gözyaşlarının, bütün o zarif duyguların, sadece [su perisi] Nimfa ile [yarı keçi-yarı insan kır tanrısı] Satir’in altında saklandıkları çiçek demetlerinden başka bir şey olmadığını bilmeyecekti, öyle mi!

Bütün bunların nasıl sonuçlanacağı bilinen bir şeydi, eğer Nimfa ile Satir insana, yani karı kocaya ya da iki ebedî dosta dönüşmezlerse ikisi de arkalarında bir iz bırakmadan yok olup gidecekti.

‘Benim Nimfa’m beni kendine Satir olarak seçmek istemiyor,’ diye düşündü Rayski iç geçirerek. ‘Dolayısıyla ne karı kocaya dönüşmek, ne mutluluk, ne de uzun yol arkadaşlığı için bir ümit var! Ama ben onun güzelliğiyle baş edebilirim, benim için nasıl olsa bir şey ifade etmiyor güzelliği...’

Rayski hep sabahları kendini daha canlı, enerjik, her türlü mücadele için daha cesur hissediyordu. Yeni sabah kendiyile birlikte güç, bir dolu ümit, düşünce ve tüm güne ilişkin niyet ve planlar getiriyordu; insan işine daha inatla sarılıyor, hayatın yükünü daha cesurca omuzluyordu.

Vera’yı düşünmek de Rayski’yi oyalıyor, eğlendiriyordu; farklı yönlere uçuşan düşünceler, sabahın tazeliği, aile içi buluşmalar, yeni yüzler, kırlar, gazete, yeni bir kitap ya da kendi romanından bir bölüm Rayski’nin sabah saatlerinden itibaren uğraşmayı cazip bulduğu şeylerdi. Gün içinde yaşananlar ancak akşam bir araya getirilir, bir bohçaya sıkıştırılır, insanlar, kimi bilinçli kimi bilinçsizce “günün meselesi”nin bilançosunu çıkarırlardı. Akşamları Rayski de gün boyu biriken düşüncelerden, arzulardan, duyumlardan, buluşma ve yüzlerden nelerin uçup gittiğini, nelerin kaldığını anlamak için kendini yokluyordu. Tümünün uçup gittiği, onunla birlikte yalnızca Vera’nın kaldığı çıkıyordu ortaya... Can sıkıntısıyla, öfkeyle dönüp duruyordu yatağında, kafasında tek bir düşünceyle uykuya dalıyor, yine aynı düşünceyle uyanıyordu.

‘Aktivite, hareket gerek,’ diye karar verdi Rayski.

“İş” yokluğundan yine “serap”lara sarıldı, babuşka ile ot, yulaf biçimine gidiyor, tarlaları dolaşiyor, Marfenka ile birlikte köyü ziyaret ediyor, mujiklerin dertleriyle ilgileniyordu. Eğleniyordu da; Vikentyev’in annesini, Volga’nın öte tarafındaki Kolçino köyünü ziyaret ediyor, Mark ile balık tutmaya gidiyordu, ancak yine kavga ediyorlardı, birbirlerini bıktırmışlardı. Ava da gidiyordu, gerçekten eğlenceliydi.

‘İşte bu güzel! Kendimi geliştirmek için biraz daha gayret edip Vera’ya verdiğim sözü gerçekleştireceğim,’ diye düşünüyordu. Bazen üç gün görmediği oluyordu Vera’yı.

Vera’nın kahvesini odasına getiriyorlardı; Rayski’nin öğle yemeğini evde yemediği oluyordu ara sıra, her şey olabildiğince iyi gidiyordu. Hatta şehrin dış mahallesinde bir yerlerde güzel bir kıza bile rastlamıştı, bir keresinde oradan geçerken eğilerek onu selamlamış, kızsız gülerek saklanmıştı. Bir denetçinin kızı olduğunu öğrenmişti, ancak neyin denetçisi olduğunu öğrenememişti, zira bizde yığınla denetçi vardır. Denetçinin, kızını denetlemediğini fark etmişti Rayski, çünkü kızın oradan gelip geçen başka kişilere de gülümsemediğini görmüştü. Bir keresinde ona el işaretiyle bir öpücük göndermiş, kız nazikçe eğilerek selamlamıştı. Bir iki kez de at sırtında kızın penceresine yaklaşmış, onunla konuşmuş, ona, “Çok güzel bir kızsın, sana sırlıslıkla âşığım,” demişti.

“Palavra sıkıyorsunuz,” diye yanıt vermişti kız, heceleri uzata uzata. “Size inanacağım ha! Erkekler alçaktır, bunu bilmeyen mi var!”

“Hepsi mi öyle sanki?”

“Kuşkusuz öyle... Erkekler! Kaç tanesi bana gelip gitti... İyi tanım onları! Beni aptal yerine koyma! Çek arabanı!”

Taşralı şehir kızının deneyimin imbiğinden geçmiş bu “bilgeliği” uzun süre Rayski’yi güldürmüş, neşelendirmişti.

Kendini değiştirme hususunda zaferini tamamlamak için, doğruyu söylemek gerekirse var gücüyle çaba harcıyor, bu gayretin altında neyin saklı olduğunu -Vera’yı rahat bırakarak çekip gitmek gibi samimi bir niyet mi, yoksa onu hoşnut tutmak, ona kar-

şı “fedakârlık”ta bulunmak, “yüce gönüllü” olmak mı?– kendine sormuyor, birlikte ziyaretler gerçekleştirmek üzere babuşkaya öz veriyordu, hatta pazar günü *pirojki* yemeye gelecek olan şehirli misafirlerin huzuruna çıkmayı bile kabul etmişti.

II

Rayski pazar günü Tatyana Markovna'nın tören salonunda büyük bir kalabalık buldu. Her şey ıslıl ıslıl parılıyordu. Vişneçürüğü damasko kumaş kaplı mobilyaların kılıfları çıkartılmıştı. Yakov aile büyüklerinin portrelerini nemli bezle silmişti, dolayısıyla şimdi hafta içi baktıklarından daha keskin bakışlarla bakıyorlardı yerlerinden. Döşemelere balmumu sürmüşlerdi.

Yakov siyah frak giymiş, beyaz bir papyon takmıştı; Yegorka, Petruşka ve uşak olarak görevlendirilmek üzere köyden yeni getirilen, dik durarak beklemeyi henüz beceremeyen Stepka vücutlarına dar ya da bol gelen, eski, üstlerine gardırobun küf kokusu sinmiş uşak üniformaları giymişlerdi.

Misafirler tam öğle saati salonda ve misafir odasında dumanı parlak ve bir çeşit tatlı yemek sosu kokan bir tütün içtiler.

Berejkova üzerinde ipek elbisesi, ensesinde *çepçik*'i, omuzlarında şalı ile kanepede oturuyordu. Babuşkanın çevresine yarım daire şeklinde dizilmiş koltuklara misafirler belli bir düzen içinde oturmuşlardı. İlk koltukta üzerinde frakı ve nişanı ile Nil Andreyeviç Tıçkov yer alıyordu; bitişik kaşlı, ablak yüzlü, çenesi papyonuna iyice gömülmüş, göz yaşartıcı bir iyi yüreklilik, yardımseverlik edasıyla konuşan, öz saygısını her hareketinde belli eden bir ihtiyardı. Sonra her zamanki gibi alçak gönüllü, nazik, herkese gülümseyen yüzüyle Tit Nikonıç geliyordu; o da fraklıydı, babuşkaya olan hayranlığı bakışlarından okunuyordu. Misafirler arasında, üzerinde ipekten cüppesi, işlemeli geniş kuşağıyla papaz, Hazine Dairesi bürokratları, şişman, kısa boylu garnizon komutanı albay da vardı. Albayın yüzü kıpkırmızı, gözleri kan çanağı gibiydi, öyle ki insan ona bakınca korkuyordu. Yine şehirden iki üç hanımefendi, köşede fısıltıyla konuşan birkaç genç memur, Marfenka'nın ürkek ürkek

çevresine bakınan, birbirlerinin kızarmış, çekingenlikten terlemiş ellerini kuvvetlice sıkın üç beş arkadaşı da vardı gelenler arasında.

Yine yakınlardaki yurtluğundan çeşitli ziyaretlerde bulunmak üzere şehre gelen bir toprak sahibi, ergenlik çağlarındaki üç oğluyla birlikte katılmıştı davete. Babalarının gurur ve mutluluk kaynağı olan delikanlılar patileri ve kafaları tam gelişmiş, ama gövdesi henüz gelişimini tamamlamamış, kulakları alnına sarkmış, ama kuyruğu henüz yere değecek kadar uzamamış iri cins köpek yavrularını hatırlatıyorlardı. Bunlar amaçsızca şuraya buraya sıçrayıp koşarlar, boylarıyla orantılı olmayan uzun, çirkin patileriyle ne yapacaklarını bilemezler, kendilerine ait şeyleri başkalarınınkinden ayırt edemezler, öz babalarına havlarlar, atılmış bir banyo kesesini ya da ele geçirirlerse öz kardeşlerinin kulaklarını çiğnemeye hazırdirler.

Baba on dört yaşlarındaki bu çocukları önce topluluğa takdim etti, sonra onları her misafire ayrı ayrı tanıttı; geleceğe ilişkin ümitlerinin büyüyle kendinden geçerek çocukların doğumları, eğitimleri, yetenekleri, zekâları, yaramazlıkları üstüne ayrıntılı bilgiler verdi, misafirlerden onları sınava çekmelerini, onlarla Fransızca konuşmalarını rica etti. Çocuk yerine koyarak onları kuytu bir köşeye oturtmuşlardı; yeniyetmeler yuvalarında durmadan ağızlarını açarak yem bekleyen sarı gagalı karga yavruları gibi çocuksu ve aptal görünümlü fizyonomileriyle, ağızları yarım açık halde misafirlerin yüzlerine bakıyorlardı. Bacakları sandalyelerin altına sığmıyor, odanın ortasına kadar uzanan bacaklar birbirlerine karışıyor ve insanların geçmesine engel oluyordu. Onlara uslu olmaları, alçak sesle konuşmaları söylenmişti, gel gör ki on dört yaşlarındaki bu yavruların karınlarından fısıltı yerine gök gürültüsünü andıran bas sesler çıkıyordu. Babaları ağırbaşlılık içinde oturmalarını, “elcik”lerini göbeklerinin üzerinde tutmalarını söylemişti, oysa inceliğini daha kaybetmemiş bu “elcik”lerden daha şimdiden çıkık kemikli kocaman yumruklar türemeye başlamıştı bile!

Zavallılar nereye saklanacaklarını, nasıl büzülüp birbirlerine sokulacaklarını bilemiyor, kızarıyor, oflayıp pufluyor ve terliyorlardı. Tatyana Markovna kısmen acıdığı için, kısmen de odanın kalabalık ve boğucu olmasına sebep oldukları ve mersinbalığı koktukları

için –bunu Marfenka kulağına fısıldamıştı– onları bahçeye yolladı. Çocuklar burada kendilerini özgür hissederek koşmaya, hoplayıp zıplamaya başladılar, kahvaltıya çağrılınca kadar oynadılar, ince dallar, çubuklar havalarda uçuştular.

Rayski salona herkesten sonra geldi, o geldiğinde *pirojki* yenmiş, soslu bir yemeğe geçilmişti. Rayski, taşraya gelişinden önce hakkında pek çok yorum ve söylenti çıkan bir aktörün kasabada ilk kez sahneye çıkışında hissettiği şeyleri hissediyordu. Salona girince herkes aniden durdu, misafirler lokmalarını çiğnemeyi bırakarak dikkatlerini ona yönelttiler.

Rayski'nin kim olduğunu herkesin gayet iyi bilmesine rağmen Tatyana Markovna yine de:

“İşte torunum, toprağı bol olsun, yeğenim Soniçka'nın oğlu,” diyerek tanıttı onu.

Bazıları yarı doğru olarak selamladı Rayski'yi, Nil Andreyeviç onun kendisine doğru yönelmesini bekleyerek nazikçe baktı. Hanımlar cilveli cilveli irkilerek kaşla göz arası aynaya baktılar. Ellerinde tabakları ayakta kahvaltı eden genç memurlar vücut ağırlıklarını sırayla bir ayaktan ötekine geçiriyorlardı. Kızlar kıpkırmızı kesildi, sanki büyük bir tehlikeyle yüz yüzelermiş gibi birbirlerinin ellerini sıkıyorlardı. Sakinleşmiş bir halde mama bekleyen on dörtlük yavrular aniden fırlayarak oturdukları duvar kenarından pencereye doğru bir hamle yaptılar, sonra hızla, gürültü çıkararak vaktinden önce gelişmiş bacaklarını sürüyerek geri çekildiler, kasketlerini yere düşürdüler.

Rayski hafiften başını eğerek herkesi selamladı, geçip babuşkanın yanına kanepeye oturdu. Bir uğultu duyuldu.

“Bak sen, hemen çöküverdi,” diye fısıldadı genç memurlardan biri, “oysa zatiailerinin gözü onda, bekliyor...”

“İşte Nil Andreyeviç, uzun zamandan beri seni görmeyi arzuluyordu,” dedi babuşka, Rayski'ye. Fısıltıyla, “Zatiailerini¹ diye hitap etmeyi unutma sakın!” diye ekledi.

1 *Vaşe prevoshoditelstvo* (Lat., *excellentia*): Çarlık bareminin 3 ve 4. derecesine giren unvanlara sahip yüksek bürokratlara, generallere ve onların eşlerine hitap etme ve selam verme şekli. İki üç derecede bir değişen bu hitap şekilleri günlük hayatta büyük karışıklıklara sebep oluyordu. –çev.

“Şu hanımefendi de kim? Ne harika dişleri ve muhteşem göğüsleri var!” diye alçak sesle sordu Rayski, babuşkaya.

“Ayıp ayıp, Boris Pavloviç, senin yerine benim yüzüm kızarıyor!” diye fısıldadı babuşka. Nil Andreyeviç’e dönerek, “İşte, Nil Andreyeviç, Boryuşka çoktan beri size takdim edilmeyi arzuluyordu,” dedi.

Rayski itiraz etmek için ağzını açacak oldu, ancak babuşka ayağına bastı onun.

“Niçin lütfedip de bu ihtiyarı ziyarete gelmediniz, iyi insanlardan hoşlanırım,” dedi Nil Andreyeviç güler yüzle. “Doğrusu bizi sıkıcı buluyorlar, bugünküler bizi sevmiyor, öyle değil mi? Siz de yenilerden misiniz? Gerçeği söyleyin bakayım!”

“Ben insanları yeni-eski diye ayırmıyorum,” dedi Rayski ve *pi-rojki*’sini yemeye başladı.

“Yemeyi bırak, onunla konuşmanı sürdür, sonra yersin!” diye fısıldadı babuşka.

“Ben hem yer, hem konuşurum,” diye yüksek sesle cevap verdi Rayski. Babuşka mahcup oldu, sertçe omzunu döndü.

“Ona karışmayın, *matuşka!*” dedi Nil Andreyeviç. “Afiyet olsun, genç adam!” diye ekledi Rayski’ye dönerek. Sonra, “O halde siz insanlar hakkında nasıl hüküm veriyorsunuz, *batyuşka?* İlginç burası!” dedi.

“Bende nasıl bir izlenim bıraktıklarına bakıyor, öyle değerlendiriyorum.”

“Övgüyü hak ediyor! Gerçeği severim ben! Pekâlâ, örneğin beni nasıl değerlendiriyorsunuz?”

“Sizden korkuyorum.”

Nil Andreyeviç keyifle güldü.

“Niçin? Söyleyin, açıkça yanıt vermenize izin veriyorum,” dedi.

“Niçin mi korkuyorum? İşte bakın...”

“Zatallileri diye hitap et!” diye hatırlattı babuşka fısıltıyla, ama Rayski duymadı.

“Herkesi azarladığınızı söyleniyor, ayine gelmedi diye birini iyice haşlamışsınız, babuşka söyledi...”

Tatyana Markovna olayı hatırlamadı. Birden sıcak gelmeye başladı oda, *çepçik*’ini çıkarıp yanına koydu.

“Ne diyorsun, Boris Pavloviç, bana şey mi...” diye başladı babuşka, fakat hemen durdu.

“Karışmayın, karışmayın, *matuşka!*” diye müdahale etti Nil Andreyeviç. “Hakkımda konuşmakla iyi etmişsiniz, benimle ilgili gerçeklerin dile getirilmesini severim.”

Fakat babuşka artık kendinde değildi, davet verme fikrinin aklına gelmiş olmasına lanet okuyordu.

Nil Andreyeviç memurların toplu olarak durdukları çıkış kapısına dönerek:

“Gerçekten azarlıyorum, hatırlıyor musun?” dedi.

Memurlardan biri bir ayağını öne attı, ellerini arkasında birleştirerek:

“Aynen buyurduğunuz gibi, zatıalileri!” dedi. “Bir keresinde beni...”

“Peki ne içindi?”

“Alacalı bulacalı, uyumsuz giyindiğim için...”

“Evet, bir pazar günü ayinden çıkıp bana gelmiştiniz, sağ olun, sonra ben de sizi ziyaret ettim, borcumu ödedim... Ama frak yerine yakalığın üzerine redingota benzer bir şey giymiştiniz...”

“Benim üzerimdekiler gibi mi?” diye sordu Rayski.

“Evet, hemen hemen... Pantolon damalı, yelek çizgili... Palyaço gibi alacalı bulacalı!”

Başka birine dönen Nil Andreyeviç:

“Seni de payladım mı?” diye sordu.

Memur eliyle saçını düzelterek, gösterişsiz, sade bir tavırla:

“Doğru, zatıalileri, payladınız,” dedi.

“Ne için?”

“Babam yüzünden...”

“Evet, babasının ayıbını başına kakmayı aklına koymuş; ihtiyarın bir düşkünlüğü vardı, içki! Bu ise onu, öz babasını utandırıyor, vicdan azabı çektiriyordu ona. Parasına el koymuştu. Ben de payladım, ne oldu, sorun ikisine de, bana minnettarlar!”

Memurlar bu övgü karşısında duydukları hazdan vücut ağırlıklarını verdikleri ayaklarını değiştiriyor, dilleriyle dudaklarını yalıyorlardı.

“Sorarım size, iyiye mi, kötüye mi bu gidiş?” diye sürdürdü Nil Andreyeviç Tıçkov. “Sözlerine kulak veriyorsun: ‘Eski bütünüyle kötüdür, yaşlılara gelince hepsi aptaldır, onları defetmenin zamanı geldi,’ diye konuşuyorlar. Fırsat ver, bak neler yaparlar... Hepimizi diri diri gömmeye ve yerimize oturmaya dünden hazırlar. İşte gidişin sonu bu!” Hanımefendilerden birine dönerek, “Natalya İvanovna, Fransızca böyle bir deyiş vardı, neydi?” diye sordu.

“*Ote-toi de là pour que je m’y mette...*”¹ dedi Natalya İvanovna.

“Evet, kısa ve dar kıyafetler giyen bu sivri zekâlıların istedikleri şey budur!” dedi Tıçkov. Yine aynı hanımefendiye döndü, Rayski’nin ceketine bakarak, “Bu kıyafete Fransızca ne deniyordu, Natalya İvanovna?” diye sordu.

“Bilmiyorum,” dedi Natalya İvanovna yapay bir tevazu ile.

“Ah! Biliyorsun, *matuşka!*” dedi Nil Andreyeviç kurnaz kurnaz, parmağını salladı ona. “Yalnız herkesin içinde söylemeye utanıyorsun. Bu tavrını onaylıyorum.”

“Gördüğünüz gibi,” diye sürdürdü Tıçkov, Rayski’ye dönerek, “genç insanlarda böylesi ateşli bir tavrı, sabırsızlığı, ‘Ben akıllıyım, kimseyi tanımak, bilmek istemem,’ iddiasını sezinler sezinlemez başlıyorum onları fırçalamaya! Kızmayın!”

“Gidişin iyiye doğru olmadığı, her şeyin yeniye yöneldiği kesin!” dedi şehir dışından gelen toprak sahibi. “Bakın işte, örneğin Macarlarla Polonyalılar başkaldırıyor, neden? Hepsi bu yeni fikirler yüzünden!”

“Öyle mi düşünüyorsunuz?” diye sordu Rayski.

“Evet efendim, bana öyle geliyor, sizin görüşünüzü öğrenmek isterdim,” dedi toprak sahibi ve Rayski’ye daha yakın bir koltuğa geçti. “Bizlerin ömrü köyde geçiyor, bir şey bilmiyoruz, dolayısıyla bilgili, aydın bir insanı dinlemek gururumuzu okşar bizim.”

Rayski ironi ile hafifçe eğilip selamladı onu.

“Gazetelerde bir olay okuyorsun,” diye devam etti toprak sahibi, “örneğin, İsveç kralının Christiania şehrini ziyaret ettiğini dün okudum, ama sebebini bilmiyorsun, niçin ziyaret etmiş?”

“Bu sizi çok mu ilgilendiriyor?”

1 (Fr.) Çekil buradan, senin yerinde ben duracağım.

“Eğer kralın Christiania şehrini ziyaret etmesi için özel bir sebep yoksa o zaman gazeteye bunu niye yazıyorlar?”

“Büyük bir yangın çıkmamış mıydı orada? Bunu yazmamışlar mı?” diye sordu Rayski.

Toprak sahibi İvan Petroviç’in gözleri şaşkınlıktan fal taşı gibi açıldı.

“Hayır, yangından söz etmiyorlardı, sadece, ‘Kral hazretleri ulusal halk meclisini ziyaret etti,’ diye yazıyordu.”

Tit Nikonıç ve Hazine Dairesi Danışmanı birbirlerine bakarak gülümsediler. Bunu bir sessizlik izledi.

“Bir de şunu soracaktım, efendim,” dedi aynı misafir. “Fransa’da şimdi Napolyon hüküm sürmeye başladı...”

“Ee, n’olmuş?”

“Biliyorsunuz, iktidarı zorla ele geçirdi...”

“Nasıl zorla, onu seçtiler ya!”

“Öyle seçim mi olur! Asker gönderip halka baskı yaptıkları, oy satın aldıkları söyleniyor... İnsaf buyurun, nasıl seçim bu, kargalar bile güler buna!”

“Kısmen zorla gasbetmiş bile olsa ona karşı ne yapılabilir ki?” dedi Rayski, bu köy politikacısı ilgisini çekmişti.

“Herkes nasıl da sabrediyor, kimse ona karşı silahlanmıyor?”

“Dene!” diyerek araya girdi Nil Andreyeviç. “Göster bakalım, nasıl silahlanacaksınız?”

“Bütün ülkelerin katılımıyla bir ordu kurulsun, ölen Bonaparte’a yapıldığı gibi bunun da üzerine yürünsün... O zaman Kutsal İttifak¹ vardı...”

“Seferberlik planını da siz yapardınız,” dedi Rayski. “Belki katırlırdınız da...”

“Nerede!” diye alçak gönüllülikle itiraz etti misafir. “Ben öylesine, sadece meraktan... Size bir soru daha sormak isterdim...”

“Sorularınızı neden hep bana soruyorsunuz?”

“Siz başkentlisiniz, deyim yerindeyse tam kaynağında yaşıyorsunuz... Bizim gibi köylü değilsiniz... Şimdi de şunu sormak isti-

1 Napolyon’un yenilgisinin ardından Rus İmparatoru I. Aleksandr’ın inisiyatifıyla 1815 yılında Rusya, Prusya ve Avusturya (daha sonra Britanya da katıldı) arasında imzalanan ittifak. -çev.

yorum, Türkler oldum olası Hıristiyanlara eziyet eder, onları yakar, boğazlar, kadınlarını...”

“Eh, dikkat et, İvan Petroviç,” diyerek araya girdi Nil Andreyeviç. “Bir gaf yapacaksın sonunda... Bak işte Nastasya Petrovna şimdiden kızardı...”

Hanımfendilerden biri kırılarak şalını düzeltti, ateşli ateşli:

“Ne diyorsunuz, zatıalileri... Niye kızarayım? Ne konuşulduğunu bile işitemedim...” dedi.

“Yaramaz!” dedi Nil Andreyeviç, parmak salladı kadına. Sonra papaza dönerek, “Siz söyleyin, *batyuška*, bu kadın günah çıkarırken size kocasından yakınmadı mı? Kocasının şey...”

“Ah, neler söylüyorsunuz böyle, zatıalileri!” diyerek hemen onun sözünü kesti kadın.

“Neyse, bu kadar yeter! Ne diyordunuz İvan Petroviç, Türkler kadınlara nasıl eziyet ediyormuş? Bu konuda neler okudun? Bak işte, Nastasya Petrovna öğrenmek istiyor. Fakat, Nastasya Petrovna, sakın oraya gitmeye kalkışma!”

İvan Petroviç sabırsızlıkla Nil Andreyeviç’in sözünü bitirmesini bekliyordu, o bitirince hemen bıçakla saldırır gibi sorularıyla saldırdığı Rayski’ye döndü:

“Size şunu sormak istiyordum, Türkleri niçin yola getiremiyorlar?”

“Kadınlar onlara çok arka çıkıyor da ondan!” diye şaka yaptı Nil Andreyeviç. Aynı hanımfendiyi göstererek, “İşte en başta da o!” diye ekledi.

“Ah, Tatyana Markovna... Bu kutsal pazar günü zatıalilerinin yaptıkları nedir?” dedi kendisine sataşılana hanımfendi, yapmacıklı bir mahcubiyet havasına büründü.

İvan Petroviç sorularıyla Rayski’yi sıkıştırmayı sürdürüyordu:

“Evet, sorum şuydu, neden herkes [bütün Hıristiyanlar], Türklerle karşı başkaldırıp Rab İsa’nın tabutunu [Kudüs’teki kutsal diriliş tapınağını] özgürlüğüne kavuşturmuyor?”

“İtiraf edeyim ki bu konuyu pek düşünmedim,” dedi Rayski. “Fakat bundan böyle bu konuyla özellikle ilgileneceğim. Eğer siz bana kendi görüşlerinizi söylerseniz ben de Doğu sorununun çözümü için her yolu kullanarak elimden geleni yaparım.”

“İzninizle kısa bir soru,” diye hararetle atıldı misafir. “Siz ‘Doğu sorunu’ dediniz, gazetelerde de her dakika bundan söz ediyorlar, neymiş bu Doğu sorunu?”

“Biraz önce bana Türkler hakkında sorduğunuz sorunun ta kendisi!”

“Demek öyle...” dedi İvan Petroviç dalgın dalgın. “Bu, ortada bir sorun olmadığı anlamına gelir.”

“Bugünlerde her yerde sorundan geçilmiyor!” diyerek söze karıştı yüzü gözü kanlı albay, kısık bir sesle. “Petersburg’daki alay yaverinden bir mektup aldım, herkesin orduda uniformaların, kılık kıyafetin değiştirilmesi ‘sorunu’ ile meşgul olduğunu yazıyor...”

Herkes sustu. İvan Petroviç kısa bir suskunluğun ardından yeni bir şevkle:

“Ya da İrlanda’yı ele alalım sözgelimi!” dedi. “Çok yoksul bir ülke olduğu, patatesten başka yiyecek bir şeylerinin olmadığı, patateslerinin de çoğu zaman yiyecek olarak işe yaramadığı yazılıp çiziliyor...”

“Ee, ne olacak?”

“İrlanda, İngiltere’ye bağlı, İngiltere ise zengin bir ülke... Öyle varlıklı toprak sahipleri var ki böylelerini başka hiçbir ülkede bulamazsın. Şimdi onların ellerinden tahıllarının, sığırlarının hiç olmazsa yarısını alıp niçin İrlanda’ya vermezler?”

“Ne bu, ahbap, isyan propagandası mı yapıyorsun?” diye çıkıştı ansızın Nil Andreyeviç.

“Ne isyanı, zatalıleri! Sadece meraktan soruyorum ben...”

“Vyatka’da ya da Perm’de açlık, kıtlık olsa senin tahılının yarısına el koyup oraya gönderecekler...”

“Nasıl olur böyle bir şey? Biz... Bu tamamıyla farklı bir konu...”

“Ee, ya mujikler dediklerini duyacak olursa?” diye sıkıştıırıyordu misafiri Nil Andreyeviç. “Ha? O zaman ne olur?”

“Aman, Tanrı göstermesin!” dedi İvan Petroviç.

“Tanrı esirgesin!” diye ekledi Tatyana Markovna.

“Mujikler daha şimdiden, henüz hiçbir şey görmeden diktiler kulaklarını!” diye sürdürdü Nil Andreyeviç.

“Bir şey mi oldu?” diye sordu korkuyla Berejkova.

“İşte arada bir özgürlükten dem vuruyorlar. Vali bir rapor almış, Mamışçev’in köyünde huzursuzluk varmış...”

Hem toprak sahibi hem de Tatyana Markovna:

“Tanrı esirgesin!” dedi yeniden.

“Zatıalileri doğru söylüyor,” dedi toprak sahibi. “Mujiğe özgürlüğünü ver, serbest bırak, bak nasıl anında meyhanenin yolunu tutuyor, balalayka çalıp oynuyor. Körkütük sarhoş olurlar, yanından geçerken şapkasını çıkarmaz!”

“Bu mujiklerle başlamadı,” dedi Nil Andreyeviç, yan gözle Rayski’ye bakarak. “Hem öfke, kin bulaşıcı hastalık gibidir, her tarafa yayılır. Yiğit bir genç önce gece ayinine¹ gitmeyi bırakır, ‘sıkıcı’ der, ardından bayramlarda amirlerini ziyaret etmeyi gereksiz görmeye, bunun bir ‘kölelik’, uşaklık olduğunu söylemeye başlar. Daireye uygunsuz kıyafetlerle gelir, üstelik sakal da bırakır (Yine Rayski’ye baktı yan gözle) ve buna benzer daha bir sürü şey... Onu serbest bırak, bir süre sonra gelip kulağına gizlice gökyüzünde Tanrı’nın olmadığını, dolayısıyla edilen duaların boşa gittiğini söyler...”

Salonda bir uğultu, kıpırdanma oldu.

“Evet, evet, bu doğru!” dedi toprak sahibi, papaza dönerek. “Komşumuzun böyle bir öğretmeni vardı, hayret edeceksiniz, *bat-yuşka*, papaz okulundan mezundu. Başlarda her şey yolunda gidiyordu, sonra öğretmen büyük çocuklarla fısır fısır bir şeyler konuşmaya başladı, kim bilir ne anlatıyor... Ancak oğlanların küçük kız kardeşi bir gün annesine, ‘Tanrı yokmuş, Nikita Sergeyeviç birinden duymuş!’ demiş. Öğretmeni sorguya çektiler, ‘Tanrı yok da ne demek, nasıl olur?’ diye sordular. Çocukların babaları piskoposa gitti, papaz okulunda herkesi tek tek gözden geçirdiler...”

“Evet, hatırlıyorum,” dedi papaz. “Yasaklanmış kitaplar bulmuşlardı.”

“İşte, gördünüz mü?”

“Lütfen söyler misiniz, bütün halklar niçin böyle tedirgin?” dedi İvan Petroviç yeniden Rayski’ye dönerek.

“Hangi halklar?”

1 *Vsenoşcnaya*: Ortodoks kilisesinde, yortular arifesinde ve cumartesiye pazara bağlayan geceleri düzenlenen ayin. –çev.

“Hintliler, örneğin!¹ Bilirsiniz, hepsi düzenbazdır, Hıristiyan değildirlir, rezildirlir, çıplak gezerler ve müthiş içkicidirlir... Çok zengin oldukları söyleniyor, hıyar yetiştirir gibi ananas yetiştiriyorlar... Daha ne istiyorlar?”

Rayski sustu. İç sıkıntısı artık kendini hissettirmeye başlamıştı.

‘Şu Slav erdemi, Slav misafirperverliği ne berbat bir kusur!’ diye düşündü. ‘Daha ne ucubeler göreceğiz babuşkanın yanında!’

Öteki misafirler susuyordu, doyurucu kahvaltıdan sonra konuşmaya üşeniyorlardı. Herkesin yerine İvan Petroviç konuşuyordu:

“Bakın işte, şimdi Çin’den Amur’u aldık,² orası da zengin bir ülke, artık kendi çayımız olacak, dışarıdan almayacağız, kârlı ve hoş...” diyerek aynı telden çalmayı sürdürdü.

“Eh, İvan Petroviç kardeş, kalburla su taşınmaz,” dedi Tıçkov.

“Ben sırf merak ettiğim için bu beyle doya doya konuşmak istemişim, kendileri başkentte yaşıyorlar... Şimdi gazeteler yine yazıyor, güya Papa...”

Tam bu sırada Polina Karpovna görkemli bir şekilde girdi içeriye, salondan büyük bir gürültü yükseldi. Geniş yenli, muslin bir elbise vardı üzerinde, ak pak tombul kolları tümüyle, neredeyse omuza kadar açıktaydı. Askeri öğrenci arkasından yürüyordu.

“Bu ne sıcak böyle! *Bonjour, bonjour!*” dedi Polina Karpovna, başıyla her yana selam vererek. Geçip kanepeye, Rayski’nin yanına oturdu.

“Burası sıkışık oldu,” diyerek yandaki boş sandalyeye geçti Rayski.

“*Non, non, ne vous derangez pas,*”³ diyerek onu durdurmaya çalıştı ama durduramadı Polina Karpovna. Ancak kaşla göz arası, “Ne can sıkıcı! Bir sürü misafiriniz var, oysa ben sizi yalnız görmek istiyordum,” diye fısıldayabildi.

“Ne için? Bir konu mu vardı?” diye sordu Rayski yüksek sesle.

“Evet, bir iş!” dedi Polina Karpovna, gülümsüyor ve fısıltıyla konuşmaya çalışıyordu.

“Nasıl bir iş?”

1 Amerika’daki Hint köleler kastedilmektedir. 19. yüzyılda köle sahiplerine karşı sık sık ayaklanıyorlardı.

2 28 Mayıs 1858 Aygun Antlaşması ile Rus-Çin sınırı Amur Nehri esas alınarak çizilmiş, nehrin sol yakası Rusya’ya bırakılmıştı. –cev.

3 (Fr.) Hayır, hayır, rahatsız olmayın.

“Portre ne oldu?”

“Portre mi, ne portresi?”

“Benim portrem! Yapmaya söz verdiniz ya, unuttunuz kuşkusuz, *ingrat!*”¹

“Aa! Dalila Karpovna!” dedi Nil Andreyeviç. “Merhaba, nasılsınız?”

“Merhaba!” dedi Polina Karpovna soğukça ve ona arkasını dönmeye çalıştı.

“Ne o, bana zarif bir bakış bağışlamayacak mısınız? Bırakın da o kuğu boynunuzu hayranlıkla seyredelim.”

Kapının yanındaki kalabalıktan gülüşme sesleri geldi, kadın misafirler de gülümsedi.

“Kaba herif, şimdi bir pot kıracak!” diye fısıldadı Polina Karpovna, Rayski’ye.

“Yaşlıları niye horluyorsun,” dedi Nil Andreyeviç, “o zaman sana nasıl evlenme teklif edeceğim? Damat olmak için neyim eksik, yoksa yaşlı mıyım? General² karısı olacaksınız...”

“O şerefe erişmek beni cezbetmiyor,” dedi Polina Karpovna, Nil Andreyeviç’e bakmadan. Sonra konuyu değiştirerek, “*Bonjour*, Natalya İvanovna, bu sevimli şapkayı nereden satın aldınız? Madam Pichet’den mi?” diye sordu.

“Kocam sipariş verip Moskova’dan getirtti, bana sürpriz yaptı,” dedi Natalya İvanovna ve bu arada çekinerek Rayski’ye baktı.

“Çok, çok sevimli!”

“Dönüp bir baksanıza bana, gerçekten evlenmek istiyorum,” dedi Nil Andreyeviç, üstüne üstüne gidiyordu Polina Karpovna’nın. “Evi çekip çevirecek bir ev sahibesine ihtiyacım var, alçak gönüllü, cilvesiz, şımarık olmayan, giyime, süse püse düşkün olmayan biri... Benden başka erkeğe göz kırpmayacak... Örnek olarak sizi alıyoruz...”

Polina Karpovna duymamış gibi davrandı, yelpazeleniyor ve Rayski’yle konuşma fırsatı kolluyordu.

1 (Fr.) Nankör.

2 Çarlık bürokrasisinde sivil unvanlar da askerî rütbelere üzerinden ifade edilirdi. Generaller, baremin ilk 2, 3 ve 4. derecesi kapsamındaydı. Bu derecelere yükselmiş sivil bürokratlar asker olmadıkları halde “general” unvanını kullanırdı. -çev.

“Siz bizim burada,” diye sürdürdü acımasız alaylarını Nil Andreyeviç, “annelere ve kızlara örnek oluyorsunuz; kilisede ayakta duruyor, aziz tasvirlerinden gözünüzü alamıyorsunuz, sağınıza soluza bakmıyorsunuz, genç erkekleri gözünüz görmüyor...”

Kapı ağızlarındaki gülüşmeler daha güür duyulmaya başladı, kadınlar gülümsemelerini saklayabilmek için yüzlerine somurtkan bir ifade verdiler.

Tatyana Markovna misafirine Nil Andreyeviç tarafından yapılan bu saldırıların önünü kesmeye çalışarak:

“*Pirojki* yesenize, Polina Karpovna, tabağınıza koyayım...” dedi. “*Merci, merci*, almayayım, yeni kahvaltı ettim.”

Ne var ki bu da işe yaramadı, Nil Andreyeviç ataklarını yeniden başlattı:

“Öte yandan bir rahibe gibi giyiniyorsunuz, omuz ve kollarınızı açıkta bırakmıyorsunuz, saygı uyandıran yaşınıza uygun hareket ediyorsunuz...” dedi.

“Ne diye bana sataşp duruyorsunuz!” dedi Polina Karpovna. Rayski’ye dönerek, “*Est-il bête, grossier?*”¹ diye ekledi.

“Evet, evet, *напле вы фpанце?..*” diyerek sözünü kesti onun Nil Andreyeviç. “Evlenmek istiyorum hanımefendi, sataşmamın nedeni bu, siz ve ben uygun bir çift oluşturuyoruz, birbirimize göreyiz.”

“Sizinle çift oluşturacak birini zor bulursunuz,” dedi Kritskaya, Nil Andreyeviç’e bakmadan.

“Nasil birbirimize göre olmayız, müsaade buyurun, siz, toprağı bol olsun, İvan Yegoriç ile evlendiğinizde ben henüz yedinci derece memurdum. O zaman bu da olur...”

“Ne kadar sıcak!” dedi Polina Karpovna. “*On etouffe ici allons au jardin*!³ Michel, *mantilla*’mı⁴ ver!” diye seslendi askerî okul öğrencisine.

Tam bu sırada Vera göründü.

1 (Fr.) Aptal mı, yoksa kaba mı?

2 “Fransızca biliyor musunuz?” (*Parlez-vous français?*) demek istiyor.

3 (Fr.) Burası boğucu, bahçeye çıkalım.

4 İspanya ve Latin Amerika’da kadınların özellikle ayinlerde yaygın olarak kullandıkları, başı ve omuzları örten, şala benzer, ipek ya da dantel örtü. -çev.